

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ISSN: 2307-3322 (Print).
ISSN: 2664-6153 (Online).

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ**

Серія
ПРАВО

Випуск 94

— *Частина 3* —

Ужгород, 2026

Журнал включено до категорії «Б» щодо видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук
(Наказ МОН України від 26.11.2020 № 1471 Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства від 26 листопада 2020 року та внесення змін до наказів Міністерства освіти і науки України від 2 липня 2020 року № 886, від 24 вересня 2020 року № 1188).

Науковий вісник включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Бисага Юрій Михайлович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, завідувач кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

Белов Дмитро Миколайович – доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Заборовський Віктор Вікторович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри цивільного права та процесу, директор НДІ теорії та практики правосуддя юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Белова Мирослава Володимирівна – доктор юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Берч Вероніка Вікторівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Бисага Юрій Юрійович – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін Карпатського університету ім. Августина Волошина;

Брочкова Катаріна – доктор хабілітований, кандидат юридичних наук, доктор філософії (Словацька республіка);

Булеца Сібілла Богданівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Гарагонич Олександр Васильович – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри господарського права та господарського процесу Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Гомоний Василь Васильович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Греца Ярослав Васильович – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Дешко Людмила Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри конституційного права Інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Жезихова Мартина – кандидат юридичних наук, доцент Університету імені П.Й. Шафарика (м. Кошице, Словацька Республіка);

Ковач Юліус – доктор юридичних наук, професор, проректор Панєвропської високої школи (м. Братіслава, Словацька Республіка);

Кучарик Рудольф – доктор філософії (Словацька Республіка);

Лазур Ярослав Володимирович – доктор юридичних наук, професор, декан юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Манзюк Василь Васильович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Менджул Марія Василівна – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Мраз Станіслав – доктор юридичних наук, професор, ректор Університету Данубіус (м. Сладковічево, Словацька Республіка);

Ондрова Юлія – кандидат юридичних наук, доцент Університету імені П.Й. Шафарика (м. Кошице, Словацька Республіка);

Палінчак Микола Михайлович – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Рогач Іван – кандидат юридичних наук, доцент, юридичний факультет Університету Данубіус (м. Сладковічево, Словацька Республіка);

Рогач Олександр Янович – доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Фрідманський Роман Михайлович – кандидат юридичних наук, професор кафедри конституційного права та порівняльного правознавства юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»;

Чечерський Віктор Іванович – доктор юридичних наук, офіс Генерального прокурора.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Державного вищого навчального закладу
«Ужгородський національний університет», протокол № 07 від 30.04.2026 р.

Свідectво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації серія KB № 21500-11300P,
видане Державною реєстраційною службою України 24.11.2014 р. Офіційний сайт видання: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/>

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 8. КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Бабійчук В.С. СТАН ТА МОЖЛИВІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ ВУЛИЧНІЙ НАСИЛЬНИЦЬКІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ: ЗВЕДЕНІ РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ.....	11
Боярський М.Ю. СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМ БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ.....	18
Вечерова Є.М. НОРМАТИВІСТЬ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА: ВИЗНАЧЕННЯ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЙНІ ОЗНАКИ.....	25
Вишневська М.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЛОЧИНУ ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ В КРАЇНАХ КОНТИНЕНТАЛЬНОЇ ТА АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ПРАВОВИХ СІМЕЙ.....	32
Вознюк А.А. СПЕЦІАЛЬНІ ПОТЕРПІЛІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВИКОНАННЯМ СЛУЖБОВИХ, ПРОФЕСІЙНИХ ЧИ ГРОМАДСЬКИХ ОBOB'ЯЗКІВ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ.....	42
Волобуєв А.Ф., Шевченко Т.В. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НАУК: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ.....	56
Гнєтєв М.К., Дундукова Л.В. ІНСТИТУТ ПРИЧЕТНОСТІ ДО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ В ПРОЄКТІ НОВОГО КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	62
Гордаш А.С. КРИМІНОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА У СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	68
Дубець В.Д. СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІЗОЛЯТОРА ТИМЧАСОВОГО ТРИМАННЯ ЯК СУБ'ЄКТА ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ В УКРАЇНІ.....	74
Думчиков М.О., Тригуб Н.М. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЗЛОЧИНУ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	80
Забуга Ю.Ю., Васянович Д.О. УДОСКОНАЛЕННЯ ПОЛОЖЕНЬ СТ. 69-2 КК УКРАЇНИ НА ПІДСТАВІ ЇХ АНАЛІЗУ ТА СУДОВОЇ ПРАКТИКИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ.....	87
Захарчук Г.В. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ЮРИДИЧНИХ ОСІБ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	103
Йовенко І.І. ОBOB'ЯЗКОВІ ОЗНАКИ СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ.....	109
Каменський Д.В. «АЛГОРИТМ-ЗЛОЧИНЕЦЬ» АБО ПРО ПЕРСПЕКТИВИ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОВЖИВАНЬ З ВИКОРИСТАННЯМ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	114
Каплиста В.М., Коломієць Н.В. АДАПТАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ДО ПРАВА РАДИ ЄВРОПИ.....	122

Кернякевич-Танасійчук Ю.В. ПЕНІТЕНЦІАРНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	127
Кирилюк В.А., Корецький С.М. АЛКОГОЛІЗАЦІЯ ТА НАРКОТИЗАЦІЯ ЯК ФАКТОРИ КРИМІНОГЕННОЇ ПОВЕДІНКИ.....	134
Клименко С.В., Буряк Є.В. ІНСТИТУТ ДОБРОВІЛЬНОЇ ВІДМОВИ ЯК КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ПОЧАТКУ ПЕРЕБІГУ СТРОКІВ ДАВНОСТІ СПІВУЧАСНИКІВ.....	140
Корогод С.В. ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ УМИСНОГО ТЯЖКОГО ТІЛЕСНОГО УШКОДЖЕННЯ, ВЧИНЕНОГО ГРУПОЮ ОСІБ.....	147
Красько М.І. КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОНЦІВ ЗА ВИКОНАННЯ ЯВНО ЗЛОЧИННОГО НАКАЗУ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ.....	153
Лекарь А.С. ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ.....	160
Мартіросян А.Г. ВОЄННИЙ СТАН ЯК ФАКТОР КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ.....	166
Оверчук С.В. «ЯВНО ЗЛОЧИННИЙ НАКАЗ» У ПЕРЕХІДНОМУ ПРАВОСУДДІ: ФОРМУЛА РАДБРУХА ТА МЕЖІ ПЕРЕДБАЧУВАНOSTІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНУ.....	173
Олейніков Д.О. ВОЄННА ЗДОБИЧ ЯК ДЖЕРЕЛО НЕЗАКОННОГО ОБІГУ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ.....	186
Панталієнко Т.П. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО БОРОТЬБИ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ В УКРАЇНІ.....	193
Ступник Я.В. КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ ЗЛОЧИНИ, ПЕРЕДБАЧЕНІ СТАТТЕЮ 246 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	198
Шишков С.Є., Живова Ю.В. ІНСТИТУЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКІВ КАПІТАЛУ В УМОВАХ ВПЛИВУ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГУЛЯТОРА НА ЯКІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	204
Щерба В.М. СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ УМИСНОГО ВБИВСТВА З КОРИСЛИВИХ МОТИВІВ ТА ВБИВСТВА, ВЧИНЕНОГО НА ЗАМОВЛЕННЯ.....	211
РОЗДІЛ 9. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	
Авраменко С.М. ДРУЖНЕ ДО ДИТИНИ ПРАВОСУДДЯ У СПРАВАХ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ДОПИТУ (ЗЕЛЕНА КІМНАТА ТА BARNANUS).....	216
Андрушко О.В., Дундукова Л.В. КОНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ МЕЖІ ОСОБЛИВОГО РЕЖИМУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	222

УДК 343.8

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.3.16>

ПЕНІТЕНЦІАРНІ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА У МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кернякевич-Танасійчук Ю.В.,
*доктор юридичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу дослідження
проблем кримінально-виконавчого права
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса НАПрН України
ORCID: 0000-0002-9165-2818
e-mail: yulia.kerniakevych@pnu.edu.ua*

Кернякевич-Танасійчук Ю.В. Пенітенціарні системи України та Республіки Польща у механізмі забезпечення державної безпеки: порівняльно-правовий аспект.

У статті проведено порівняльно-правовий аналіз пенітенціарних систем України та Республіки Польща з позицій їх ролі у забезпеченні державної безпеки. Розглянуто організаційні структури, правові основи та функції Державної кримінально-виконавчої служби України, органів пробації та установ виконання покарань, а також В'язничної служби Республіки Польща. Особливу увагу приділено інституційним особливостям функціонування зазначених органів та установ, їх місцю у системі публічної влади та взаємодії з іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони.

Встановлено, що обидві системи належать до романо-германської правової сім'ї, регулюються спеціальними законами та Кримінально-виконавчими кодексами, підпорядковані Міністерству юстиції, класифікують установи за рівнем безпеки та передбачають окремі заклади для неповнолітніх засуджених осіб. Зроблено акцент на підготовці та підвищенні кваліфікації персоналу у відомчих навчальних закладах – Пенітенціарній академії України та Академії юстиції Республіки Польща, що сприяє ефективному поєднанню теоретичної підготовки з набуттям практичних компетентностей.

Обґрунтовано, що в умовах воєнного стану відбувається трансформація функціонального призначення пенітенціарної системи України, яка, поряд із виконанням покарань, залучається до реалізації безпекових завдань, зокрема забезпечення режиму утримання, охорони установ виконання покарань, участі у протидії загрозам національній безпеці та утриманні військовополонених. З'ясовано, що В'язнична служба Республіки Польща характеризується більшою інституційною цілісністю, централізованістю та інтегрованістю у загальнодержавний механізм забезпечення внутрішньої безпеки.

Підкреслюється, що пенітенціарні служби обох держав виконують не лише традиційні завдання із виконання покарань, а й функції важливого елемента державної безпеки, забезпечуючи контроль за поведінкою засуджених, підтримання правопорядку та соціальної стабільності. Результати дослідження дозволяють визначити спільні та відмінні риси функціонування систем і можуть слугувати основою для вдосконалення кримінально-виконавчої політики України, зокрема у напрямі її інтеграції до сектору безпеки і оборони та адаптації до європейських стандартів.

Ключові слова: пенітенціарна система, Державна кримінально-виконавча служба України, В'язнична служба Республіки Польща, кримінально-виконавча політика, державна безпека, установи виконання покарань, пробація, підготовка кадрів, воєнний стан.

Kerniakevych-Tanasiichuk Yu.V. Penitentiary systems of Ukraine and the Republic of Poland in the mechanism of ensuring state security: a comparative legal aspect.

The article provides a comparative legal analysis of the penitentiary systems of Ukraine and the Republic of Poland from the standpoint of their role in ensuring state security. The organizational structures, legal foundations and functions of the State Penitentiary Service of Ukraine, probation

bodies and institutions for the execution of sentences, as well as the Prison Service of the Republic of Poland are considered. Particular attention is paid to the institutional features of the functioning of the above-mentioned bodies and institutions, their place in the system of public authority and interaction with other subjects of the security and defense sector.

It is established that both systems belong to the Romano-Germanic legal family, are regulated by special laws and Criminal Enforcement Codes, are subordinate to the Ministry of Justice, classify institutions by security level and provide for separate institutions for minor convicted persons. Emphasis is placed on the training and improvement of personnel qualifications in departmental educational institutions - the Penitentiary Academy of Ukraine and the Academy of Justice of the Republic of Poland, which contributes to the effective combination of theoretical training with the acquisition of practical competencies.

It is substantiated that under martial law, the functional purpose of the penitentiary system of Ukraine is transformed, which, along with the execution of sentences, is involved in the implementation of security tasks, in particular, ensuring the regime of detention, protecting penal institutions, participating in countering threats to national security and the detention of prisoners of war. It is found that the Prison Service of the Republic of Poland is characterized by greater institutional integrity, centralization and integration into the national mechanism for ensuring internal security.

It is emphasized that the penitentiary services of both states perform not only traditional tasks of executing sentences, but also the functions of an important element of state security, ensuring control over the behavior of convicts, maintaining law and order and social stability. The results of the study allow us to identify common and distinctive features of the functioning of the systems and can serve as a basis for improving the penal policy of Ukraine, in particular in the direction of its integration into the security and defense sector and adaptation to European standards.

Key words: penitentiary system, State Penitentiary Service of Ukraine, Prison Service of the Republic of Poland, penitentiary policy, state security, penal institutions, probation, personnel training, martial law.

Постановка проблеми. У процесі реалізації конституційного курсу на європейську та євроатлантичну інтеграцію важливим є комплексне реформування всіх сфер суспільного життя України як передумови її повноцінного входження до європейського простору. Вагоме значення у цьому контексті має політика у сфері боротьби зі злочинністю, складовою частиною якої є кримінально-виконавча політика. Хоча вона є завершальною стадією боротьби зі злочинністю, саме її ефективність визначає рівень зниження злочинності та успішність політики у сфері боротьби зі злочинністю загалом.

Очевидно, що необхідність приведення національної кримінально-виконавчої системи України у відповідність до стандартів Ради Європи є одним з першочергових завдань у процесі реалізації кримінально-виконавчої політики та обумовлює триваючий характер пенітенціарної реформи.

Стратегією реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року (далі – Стратегією) окреслено напрями подальшого її реформування і функціонування, встановлюється, що: «Метою Стратегії є створення гуманістичної системи виконання кримінальних покарань, що гарантуватиме безпеку суспільства і забезпечуватиме соціальну адаптацію засуджених та осіб, взятих під варту» [1].

Тому допустимо стверджувати, що ознаками, яким прагне відповідати національна пенітенціарна система є забезпечення: 1) безпеки суспільства та 2) соціальної адаптації засуджених та осіб, взятих під варту. Водночас в умовах воєнного стану, запровадженого в Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, істотно зростає значення пенітенціарної системи як елементу механізму забезпечення державної безпеки. Її функціонування виходить за межі традиційного виконання покарань, охоплюючи додаткові безпекові завдання, зокрема забезпечення належного режиму тримання, охорони установ виконання покарань, участі у протидії загрозам та виконання функцій щодо утримання військовополонених.

За таких умов особливої актуальності набуває дослідження місця та ролі пенітенціарної системи у механізмі забезпечення державної безпеки, у тому числі шляхом порівняльно-правового аналізу із відповідними інституціями європейських держав. У цьому контексті значний науковий інтерес становить досвід Республіки Польща, пенітенціарна система якої функціонує відповідно до європейських стандартів та інтегрована у загальнодержавний безпековий механізм.

Мета статті: на виконання завдань 2026 року у фундаментальній темі «Євроінтеграційний напрям формування концепції кримінально-виконавчої діяльності в Україні» (реєстраційний номер в УКРІНТЕІ 0124U005234), здійснити комплексний порівняльно-правовий аналіз пенітенціарних систем України та Республіки Польща з метою визначення їх ролі та місця у механізмі забезпечення державної безпеки.

Стан опрацювання проблематики. Питання функціонування кримінально-виконавчої системи та окремі аспекти її реформування у своїх працях досліджували такі науковці, як: Є.Ю. Бараш, І.Г. Богатирьов, О.Г. Колб, О.М. Литвинов, М.В. Романов, М.С. Пузирьов, А.Х. Степанюк, І.С. Яковець тощо.

Водночас, попри наявність значної кількості наукових праць, недостатньо дослідженими залишаються питання функціонування пенітенціарної системи в контексті забезпечення державної безпеки, зокрема в умовах воєнного стану, а також у порівняльно-правовому аспекті з урахуванням досвіду держав – членів Європейського Союзу, зокрема Республіки Польща.

Вклад основного матеріалу. Передусім суб'єктом реалізації кримінально-виконавчої політики виступає *Державна кримінально-виконавча служба України*, яка відповідно до закону здійснює правозастосовні та правоохоронні функції (далі – ДКВС України), і на яку відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» покладається завдання щодо здійснення державної політики у сфері виконання кримінальних покарань [2].

Міністерство юстиції України (далі – Мін'юст України) займає центральне місце у системі ДКВС України. При цьому, слід наголосити на подвійній правовій природі завдань, якими наділене Міністерство юстиції України, з огляду на те, що воно, будучи суб'єктом формування кримінально-виконавчої політики, паралельно виконує завдання у сфері реалізації державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації [3].

Крім центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання покарань відповідно до ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» до системи ДКВС України належать: територіальні органи управління; кримінально-виконавчі інспекції; установи виконання покарань; слідчі ізолятори; воєнізовані формування; навчальні заклади; заклади охорони здоров'я; підприємства установ виконання покарань; інші підприємства, установи та організації, створені для забезпечення виконання завдань ДКВС України [2].

Сьогодні ключову роль в організаційній структурі ДКВС України відіграє *Департамент з питань виконання кримінальних покарань* (далі – Департамент), який є органом ДКВС України та реалізує повноваження Мін'юсту в сфері виконання кримінальних покарань, будучи міжрегіональним територіальним органом Мін'юсту з питань виконання покарань, здійснює свою діяльність у відповідності до Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань, затвердженого наказом Мін'юсту України від 01.04.2020 № 1302/5 [4].

У системі ДКВС України функціонують як юридичні особи публічного права *територіальні органи Мін'юсту – міжрегіональні управління з питань виконання кримінальних покарань*, а саме: Західне міжрегіональне управління, Центрально-Західне міжрегіональне управління, Північно-Східне міжрегіональне управління, Південно-Східне міжрегіональне управління, Південне міжрегіональне управління. Крім того, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1252 «Деякі питання територіальних органів Міністерства юстиції» та наказу Мін'юсту України від 21.12.2020 № 4390/5 «Про реорганізацію територіального органу» реорганізовано територіальний орган Мін'юсту – Південне міжрегіональне управління з питань виконання кримінальних покарань Мін'юсту шляхом його приєднання до міжрегіонального територіального органу Мін'юсту з питань виконання кримінальних покарань – Департаменту з питань виконання кримінальних покарань [5].

Наступним суб'єктом реалізації кримінально-виконавчої політики є *органи пробації*, які виступають правонаступниками ліквідованих кримінально-виконавчих інспекцій. Як зазначалося вище, в Законі України «Про Державну кримінально-виконавчу службу» у структурі державної кримінально-виконавчої служби досі передбачено кримінально-виконавчі інспекції. Тому необхідно внести зміни до названого закону задля забезпечення уніфікації кримінально-виконавчого законодавства [6, с. 146].

Відповідно до Закону України «Про пробацію» орган пробації – це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері пробації [7]. Таким органом виступає

Мін'юст України, у структурі якого як окрема юридична особа здійснює свою діяльність державна установа «Центр пробації». Уповноваженими органами з питань пробації на територіальному рівні є відповідні філії державної установи «Центр пробації».

З огляду на окреслений перелік завдань пробації у ст. 6 Закону України «Про пробацію» можна стверджувати, що для стадії реалізації кримінально-виконавчої політики характерними є наглядова пробація (ч. 1 ст. 10 Закону України «Про пробацію») та пенітенціарна пробація (ч. 1 ст. 11 Закону України «Про пробацію») [7].

Безпосереднє виконання покарань здійснюють *установи виконання покарань* (далі – УВП). Виходячи з положення ч. 2 ст. 11 Кримінально-виконавчого кодексу України, УВП є: кримінально-виконавчі установи; спеціальні виховні установи (далі – виховні колонії); слідчі ізолятори у випадках, передбачених КВК України.

Як зазначає Є.Ю. Бараш, перед установами виконання покарань ставляться чотири основні завдання: виконання вироку суду, забезпечення процесу виправлення засуджених; спеціальне і загальне попередження (превенція). Кожне із вказаних завдань має самостійне значення, а всі вони разом розкривають зміст процесу виконання кримінального покарання [8, с. 46].

Враховуючи те, що діяльність УВП полягає в безпосередньому виконанні окремих видів покарань, функції УВП обумовлені метою покарання і спрямовані на реалізацію кари, виправлення та ресоціалізацію засуджених, а точніше, – створення умов для їх виправлення і ресоціалізації та запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами.

Кримінально-виконавчі установи прокласифіковані КВК України на кримінально-виконавчі установи відкритого типу (далі – виправні центри) і кримінально-виконавчі установи закритого типу (далі – виправні колонії). Виправні колонії виконують покарання у вигляді позбавлення волі, виправні центри – обмеження волі для осіб, засуджених за злочини невеликої та середньої тяжкості.

Виправні колонії виконують покарання у виді позбавлення волі на певний строк, довічного позбавлення волі (ст. 18 КВК України), а виправні центри виконують покарання у виді обмеження волі стосовно осіб, засуджених за злочини невеликої та середньої тяжкості, а також засуджених, яким даний вид покарання призначено відповідно до статей 82, 389 КК України (ст. 16 КВК України).

Наступною УВП, що реалізує кримінально-виконавчу політику, є *виховна колонія*. Завданням виховних колоній є виконання покарання у виді позбавлення волі на певний строк стосовно засуджених неповнолітніх.

Слідчі ізолятори як суб'єкти реалізації кримінально-виконавчої політики виконують функції виправних колоній мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання і виправних колоній середнього рівня безпеки стосовно засуджених, які залишені для роботи з господарського обслуговування. Їхня діяльність має бінарний характер: по-перше, вони утримують осіб, щодо яких обрано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою (реалізація кримінально-процесуальної політики); по-друге, як різновид УВП, СІЗО виступають суб'єктом реалізації кримінально-виконавчої політики.

Навчальні заклади, зокрема відомчий вищий навчальний заклад – *Пенітенціарна академія України*, опосередковано впливає на реалізацію кримінально-виконавчої політики через підготовку та підвищення кваліфікації персоналу ДКВС України.

В умовах воєнного стану суттєво розширюється функціональне призначення ДКВС України, зокрема за рахунок залучення воєнізованих формувань до виконання завдань у сфері забезпечення державної безпеки, включаючи участь у відсічі збройної агресії, охорону установ виконання покарань та забезпечення утримання військовополонених. Таким чином, пенітенціарна система набуває ознак важливого елементу механізму забезпечення державної безпеки.

У свою чергу у Республіці Польща політику у сфері виконання покарань уповноважена реалізовувати *В'язнична служба Республіки Польща* (далі – РП), яка є озброєним аполітичним формуванням, яке знаходиться в підпорядкуванні Міністерства юстиції, і має свою власну організаційну структуру.

В'язнична служба реалізує завдання, визначені в Кримінально-виконавчому кодексі у сфері виконання покарань у вигляді позбавлення волі та утримання під вартою в попередньому ув'язненні.

Керівництво В'язничною службою здійснює *Головне управління В'язничної служби РП та 11 територіальних (регіональних) управлінь*: у Бидгощі, Катовіце, Кошаліні, Кракові, Люблінні,

Лодзі, Ольштині, Ополі, Познані, Жешуві, Варшаві [9]. В'язнична служба РП у своїй діяльності керується Кримінально-виконавчим кодексом РП (далі – КВК РП), а також Законом про В'язничну службу від 9 квітня 2010 року.

Аналізуючи роль і завдання В'язничної служби в системі державної безпеки, Р. Поклек наголошує, що: «вони є інструментом, завдяки якому можна мінімізувати об'єктивні та потенційні загрози, які можуть виникнути на соціальному рівні всередині держави. Усунуті загрози пов'язані насамперед зі злочинністю, що розуміється тут як абстрактний підхід, а також з різними категоріями злочинців, які в цій системі знаходяться в конкретному підході. Отже, система безпеки, яка розглядається таким чином, спрямована на ізоляцію злочинців від суспільства» [10].

В'язнична служба РП нині виконує багато завдань у сфері забезпечення безпеки, зокрема: внутрішньої безпеки, охорони та оборони, діяльності поліцейсько-превентивного характеру. Вона долає дедалі більше викликів у відкритому середовищі, проводячи діяльність у сфері соціальної профілактики, а також беручи на себе виконання функцій, які донедавна виконували інші організації, такі як забезпечення порядку та безпеки в офісах, які обслуговують Міністра юстиції та Національного Прокуратура, а також забезпечує функціонування Системи електронного спостереження [11].

Організаційними підрозділами В'язничної служби є: Головне управління В'язничної служби; Внутрішня інспекція В'язничної служби; регіональні інспекції В'язничної служби; заклади карні та слідчі ізолятори; навчальний заклад В'язничної служби, Центральний навчальний центр В'язничної служби та навчальні центри В'язничної служби та навчальні центри підвищення кваліфікації персоналу В'язничної служби (ст. 8 Закону про В'язничну службу) [12].

Окрему увагу слід звернути на *навчальний заклад*, який забезпечує підготовку кадрів для пенітенціарної системи – це *Академія юстиції (AWS)*, який спочатку називався Школою вищою кримінології та пенітенціарних досліджень у Варшаві і був заснований 31 серпня 2018 року Міністром юстиції відповідно до розпорядження від 20 липня 2018 року [13].

Покарання у виді позбавлення волі за законодавством РП виконується у *закладах карних (в'язницях)*, які підпорядковані Міністру юстиції (ст. 68 КВК РП) [14]. Заклад карний виступає важливим елементом функціонування В'язничної служби і є місцем виконання покладених на неї завдань. Це місце, де за вироком суду, засуджені відбувають покарання у виді позбавлення волі. Заклади карні поділяються на наступні типи: для неповнолітніх осіб; для осіб, які вперше відбувають покарання; для пенітенціарних рецидивістів; для осіб, які відбувають покарання у вигляді військового арешту (ст. 69 КВК РП). При цьому наведені вище заклади карні можуть функціонувати як: 1) заклади закритого типу; 2) напіввідкритого типу; 3) відкритого типу. Такі заклади карні відрізняються між собою за ступенем безпеки, ізоляції засуджених і відповідно обов'язками та правами щодо пересування всередині та поза закладом [14].

У закладі карному для неповнолітніх відбувають покарання засуджені віком до 21 року; в обґрунтованих випадках засуджений може відбувати покарання в цій установі після досягнення 21 року (ст. 84 КВК РП).

Згідно з положеннями ст. 208 КВК РП тимчасове утримання здійснюється в *слідчих ізоляторах*, які підпорядковані Міністру юстиції. СІЗО можуть створюватися як самостійні ізолятори або як окремі відділи слідчих ізоляторів і закладів карних. СІЗО можуть бути перетворені на заклади карні. Кілька слідчих ізоляторів можуть мати спільну адміністрацію або окремі служби [14].

Висновки. У результаті порівняльно-правової характеристики пенітенціарної системи України та Республіки Польща можна виокремити наступні спільні риси їх функціонування.

По-перше, належачи до романо-германської (нормативно-актної) правової системи, як Україна, так і РП основними джерелами правового регулювання діяльності пенітенціарної системи визнають нормативно-правові акти: КВК, а також спеціальні закони: в Україні – «Про Державну кримінально-виконавчу службу України», а у РП – «Про В'язничну службу». При цьому, варто відзначити, що у Законі «Про В'язничну службу» детально регламентується порядок прийняття, проходження служби у пенітенціарній системі, окреслено правовий статус її персоналу. Натомість Закон «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» містить велику кількість бланкетних норм, які передбачають, до прикладу, що на осіб рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої служби поширюється соціальний захист поліцейських, визначений Законом України «Про Національну поліцію».

По-друге, як в Україні, так і у РП пенітенціарна система знаходиться у підвідомчості Міністерства юстиції. Відповідна модель організації функціонування кримінально-виконавчої системи є найбільш характерною для європейських розвинутих демократичних країн, забезпечує її «відкритість» для контролю з боку інститутів громадянського суспільства.

По-третє, як виправні колонії в Україні, так заклади карні у РП класифікуються за ступенем безпеки, окрім того кримінально-виконавчим законодавством обох країн врахована необхідність відбування покарання неповнолітніми у спеціальних установах з огляду на вік і стан фізіологічного та психологічного розвитку таких осіб.

По-четверте, як правило, підготовка кадрів для пенітенціарної системи здійснюється у спеціальному відомчому навчальному закладі: в Україні – у Пенітенціарній академії України, в РП – Академії юстиції. Відомча освіта дозволяє врахувати специфіку проходження пенітенціарної служби і сприяє засвоєнню не лише теоретичних згань, але й набуттю прикладних навичок роботи у відповідній сфері.

І найголовніше, особливе значення ДКВС України і В'язнична служба РП мають у забезпеченні державної безпеки. Хоч вони і не призначені для безпосередньої участі у збройних конфліктах або обороні держави, їх діяльність гарантує безпеку суспільства через належну ізоляцію засуджених і організацію процесу виконання покарань. В умовах воєнного стану Україною отримано практичний досвід залучення воєнізованих формувань ДКВС до захисту суверенітету та територіальної цілісності держави, а також надання можливості засудженим брати участь у захисті країни в лавах Збройних Сил України.

З огляду на наведене, можна зробити висновок, що пенітенціарні служби обох держав є не лише механізмом реалізації кримінально-виконавчої політики, а й ключовим елементом системи державної безпеки, який забезпечує підтримку правопорядку, безпеку суспільства та можливість реалізації сучасних підходів до ресоціалізації та контролю засуджених осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022-2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12. 2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n10> (дата звернення: 25.03.2026).
2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України: Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2713-15> (дата звернення: 25.03.2026).
3. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 р. № 228. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-p> (дата звернення: 25.03.2026).
4. Про затвердження Положення про Департамент з питань виконання кримінальних покарань: Наказ Міністерства юстиції України від 01.04.2020 р. № 1302/5. URL: https://dostup.pravda.com.ua/request/66935/response/162838/attach/1/pdf?cookie_passthrough=1 (дата звернення: 25.03.2026).
5. Організаційна структура ДКВС України. URL: <https://minjust.gov.ua/dkvs/about/structure> (дата звернення: 25.03.2026).
6. Кернякевич-Танасійчук Ю.В. Суб'єкти реалізації кримінально-виконавчої політики України. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 1(29). Том 2. С. 144-148.
7. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 25.03.2026).
8. Бараш Є. Ю. Сучасний стан організації діяльності установ виконання покарань. *Право і безпека*. 2004. № 3'4. С. 44-48.
9. SŁUŻBA WIĘZIENNA. Struktura. URL: <https://www.sw.gov.pl/strona/struktura-sw> (дата звернення: 25.03.2026).
10. Robert Poklek. Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa. *Securitologia*. 2013. № 1(17). Str. 144. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Poklek_Sluzba%20wiezienna%20w%20systemie%20bezpieczenstwa%20panstwa.pdf (дата звернення: 25.03.2026).
11. Mateusz Lewandowski. ZADANIA SŁUŻBY WIĘZIENNEJ NA RZECZ BEZPIECZEŃSTWA PAŃSTWA – KIERUNKI ZMIAN. *Wiedza Obronna*. 2019. № 1-2. Str.129. URL: [file:///C:/Users/User/Downloads/admin,%7B\\$userGroup%7D,+Lewandowski+M.pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/admin,%7B$userGroup%7D,+Lewandowski+M.pdf) (дата звернення: 25.03.2026).

12. Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20100790523> (дата звернення: 25.03.2026).
13. AKADEMIA WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI. O Uczelni. URL: <https://aws.edu.pl/uczelnia/> (дата звернення: 25.03.2026).
14. Kodeks karny wykonawczy: Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970900557/U/D19970557Lj.pdf> (дата звернення: 25.03.2026).

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.04.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026

© Кернякевич-Танасійчук Ю.В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0